

Islám, mystika a orientalismus

V sobotu 14. května v pravé poledne proběhl na knižním veletrhu Svět knihy pořad s názvem „Islám, mystika, orientalismus“. Pořad sestával ze dvou vzájemně navazujících přednášek předních českých arabistů.

V první části pohovořil Luboš Kropáček z Ústavu Blízkého východu a Afriky Filosofické fakulty UK na téma islámské mystiky a sulfismu, v druhé části pak Bronislav Ostránský z Orientálního ústavu Akademie věd ČR seznámil zcela zaplněný sál se základy mystického písemnictví. Přednáška se konala jako doprovodný program na počest oficiálního hosta knižního veletrhu, kterým je letos Saúdská Arábie.

Islám vznikl na počátku 7. století v oblasti měst Mekky a Mediny. Ihned po jeho vzniku se v něm začaly formovat dva zřetelné proudy. Hlavním proudem je islám jako takový, definovaný rozsáhlým systémem příkazů a zákazů, vyžadující od věřících vysokou míru kázně (pět denních modliteb, půst v době Ramadánu), nicméně patřící k náboženstvím „středu“ nevyžadujícím od věřících extrémní odříkání a askezi. Současně s islámem se od jeho počátku rozvíjí i jeho mystický proud, často označovaný jako sulfismus, který od svých příznivců vyžaduje značnou míru askeze (zejména askeze ve vztahu k jídlu nebo spánku, nevyžaduje se však například celibát). Islámští mystici jsou v prvé fázi v podstatě na okraji svého náboženství a hlavní proud je přijímá značně rezervovaně často i s napětím. Prvním mystikům se říkalo také „plačtivci“, protože se oddávali ve značné míře modlitbám. Zhruba od 10. století se objevuje druhá fáze mysticismu, kterou označujeme jako Cesta. Pro její stoupence byla charakteristická absolutní pokora a pokání. Začíná se objevovat i tzv. „faná“, tedy projevy extáze a utlumení rozumového poznání. Někdy jsou její zastánci nazýváni opojenými mystiky, u nichž dochází k „rozplynutí v Bohu“ a kteří marginalizují vlastní identitu a vnímají sebe sama jako součást Boha. Došlo i k popravám některých opojených mystiků, protože z pohledu hlavního proudu islámu u nich docházelo vlastně k rouhání, byť bylo výsledkem velké, neokázalé a upřímné zbožnosti. Po období opojených mystiků následovala éra tzv. střídavých mystiků, kteří se věnovali encyklopedické činnosti. Šlo o encyklopedie duchovního života, které ovšem nebyly sestavovány podle aristotelické logiky, tedy na základě racionálního poznání. Pro mystické encyklopedie byly charakteristické definice prostřednictvím pocitů, prožitků, opisů a obcházení pojmů. Nejvýznamnějším encyklopedistou byl Abú Hamid al Ghazálí. Začínal jako stoupenec hlavního proudu islámu, jeho životní cestou bylo hledání jistoty a tu našel až právě v mystických proudech náboženství. Nicméně tento velíkán byl uznáván oběma proudy islámu a zasadil se tak značnou měrou o jejich sblížení a následnou koexistenci. O Ghazálím se píše jako o mysliteli, jemuž Bůh otevřel hrud a vložil mu do ní své světlo. Zemřel v roce 1111. V té době začala vznikat takzvaná „Bratrstva“, která byla obdobou řeholnických kongregací

v křesťanské Evropě (objevujících se zhruba ve stejném historickém období).

Ve 12. a 13. století se objevují myšlenkové vrcholy mysticismu, které začínají inspirovat a ovlivňovat i svět umění (zejména výtvarné umění, architekturu, hudbu, tanec, ale i číselné symboly). Ovšem největší vliv měl mysticismus na písemnictví. Jeho stopy jsou patrné jak v arabské a perské poezii, tak v odborné literatuře, která se dělila na tři základní proudy. Jednak životopisy (Tabakát), které byly svoji strukturou velmi podobné dnešním strukturovaným CV a zahrnovaly též rozsáhlou část s anekdotickými výroky osobností, jednak pojmosloví (Istilahát), což byla encyklopedická díla, která se snažila chránit mysticismus před nařčením z odpadlictví a hlá-

Bronislav Ostránský a Luboš Kropáček

sala nadřazenost prožitkového poznání před poznáním pomocí intelektu, a dále pojednání a traktáty (Rasaít), věnující se převážně cestě duchovního postupu. Asi nejznámějším dílem tohoto proudu je Kušajrího pojednání o Cestě sufijské mystiky. Osobností, která je považována za vrchol arabské mystiky je pak Ibn Arabí, který zemřel v roce 1240 a je pochován v syrském Damasku. Jeho hrob se nachází nedaleko českého zastupitelského úřadu v tomto městě. Raš

Vlády se bojí slova

Jaké to je tvořit v cizině, protože ve vlastní zemi publikovat nemůžete? O tom hovořili arabští autoři žijící mimo svoji domovinu.

„Každý z nás měl někdy problém s odhalením vlastní identity, zda patří tam či onam, zda je například více Čech nebo Evropan. Co se ale stane, když ztratíte původní identitu nejen v rovně osobní, ale i tvůrčí?“ uvedl debatu František Ondráš z Ústavu Blízkého východu FF UK.

Hledání identity: „Žiju ve Finsku, ale narodil jsem se v Bagdádu a změnu identit beru jako stěhování z jednoho hotelového pokoje do druhého. Pokud má člověk možnost se přestěhovat do takového, který mu více vyhovuje, udělá to,“ vysvětluje Hasan Balásim. „Neměl jsem ani tak problémy s tvůrčí identitou jako s identitou osobní. Přestože žiju ve Finsku, moje rodina žijící v Iráku na mě tlačila, aby se můj syn podobil obřízce. V tu chvíli mě má irácká identita dostihla a bylo na mně, jak se s tím vypořádám. Tak jsem zjistil, že nejdůležitější částí mé identity není ani Irák ani Finsko, ale můj syn.“ Abdelakder Benali, jehož kořeny jsou v Maroku, ale žije a tvoří v Holandsku, tvrdí, že probírání identity u spisovatelů je mýtem, který je třeba rozptýlit. „Zelináře nebo řezníka se také neptáte odkud pochází. Proč se tedy neustále ptáme spisovatelů? Měli bychom se identit zbavit. Důležité je dílo a nezáleží na tom, jakou identitu máme.“

Daleko od čtenářů: Druhou částí zajímavé debaty bylo téma cesty ke čtenáři, kterou mají autoři tvořící v zahraničí přece jen složitější. „Nemůžu se se svými čtenáři scházet, což je samozřejmě těžké, ale věřím, že se jednou do Libanonu vrátím a s dětmi, pro něž píšu, se budu moci setkat,“ říká Fátima Šaraf ad-Din, která nyní žije v Belgii. „Na druhou stranu mi tvorba v cizí zemi nabízí možnost zprostředkovat obraz života u nás evropským dětem, což bych z domoviny v takové míře nemohla. Při psaní stále vycházím ze svých vlastních zkušeností, protože situace se za dobu, co jsem pryč, bohužel příliš nezměnila,“ dodala Fátima.

Návrat autorů: V odpovědi na otázku, zda probíhají revoluční změny v arabských zemích umožní návrat exilových autorů zpět do vlasti, se diskutující autoři shodli na tom, že vlády obecně se spisovatelů bojí. „Spisovatelé šíří myšlenky, ukazují, co je v současném světě špatné, a říkají, jak by mohl vypadat, v čem by mohl být lepší. Šíří slovo, a to je ta největší zbraň,“ říká Hassún al-Musbáhi. „Myslím ale, že ani tak nezáleží na tom, odkud své slovo šíří, jako zda je stále ve službách svých občanů. Důležité je psát tak, abychom posloužili našemu lidu, abychom byli stále kritičtí, a tím pomohli bojovat za svobodu a důstojnost člověka.“

Dva osudy

O tvorbě ztížené podmínkami v arabském světě besedovali s návštěvníky Světa knihy spisovatelka Mansúra 'Izz ad-Din z Egypta a Hasan Balásim pocházející z Iráku, ale tvoříci a žijící ve Finsku.

V rámci setkání byla představena právě vycházející **Antologie moderní arabské povídky**, v níž jsou svou prací oba autoři zastoupeni. Publikace představuje reprezentativní výběr z moderní arabské povídkové tvorby a rozhodně stojí za přečtení.

V hlavní roli bláznovství

„Jsem novinářka i spisovatelka, ale pochopila jsem, že je třeba obě profese oddělit. Původně jsem chtěla být v románech stejně přímočará jako v žurnalistice a rozebírat společenská témata, ale román vyžaduje jiný přístup,“ popisuje svůj tvůrčí vývoj Mansúra. „V mých knihách často hraje svou roli šílenství, bláznovství a noční múry. Všichni jsou nějak posedlí, mají výjimečné vlastnosti, ale nejsou nadpřirození, jsou nepřirození. Zajímají mě temné stránky, s nimiž lidé musí bojovat, aby se vyrovnali s realitou,“ říká k hrdinům svých příběhů. V další části své tvorby se zaměřila na venkov a jeho sociální změny. „Zajímalo mě, jak obyvatelé venkova žili, co se pro ně změnilo v době rychlého vývoje 70. let minulého století a jak se vyrovnali s realitou. Zaujaly mě také pověsti a legendy egyptského venkova. Je v nich egyptské bohatství,“ dodala Mansúra a požádala návštěvníky, aby si její knihy přečetli a udělali si obrázek o její tvorbě sami.

Mansúra 'Izz ad-Din

Útek v nákladáku

„Já jsem začínal s literaturou u křížovek na druhém stupni základní školy,“ přiznal s humorem Hasan Balásim. „Pro spisovateLSkou ka-

riéru jsem se rozhodl poté, co jsem si přečetl Dostojevského Zločin a trest. Řekl jsem si, že to zkusím přepracovat a vytvořím svět, v němž nebudou hrdiny lidé, ale zvířata,“ vzpomíná na první spisovateLSké krůčky. „Ovlivnil mě také film, dokonce jsem u něj pracoval a točil krátké i celovečerní filmy, ale byla to nuda. Nebavilo mě řešit vztahy mezi herci, chtěl jsem si vymýšlet příběhy. Jednoho dne jsem si řekl: Hasane, ty musíš být autorem. Sedl jsem a napsal několik povídek. Rozeslal jsem je do redakcí, ale setkal jsem se s odmítnutím. Došlápla si na mě cenzura. Moje texty týkající se sexu a politiky nemohly vyjít. Dostal jsem se do problémů s režimem Saddáma Husajna a musel jsem pryč,“ přiblížil Hasan okolnosti svého odchodu do exilu. „Z Iráku jsem se dostal ukrytý na nákladním autě. Bylo to dobrodružné. V Iránu jsem se poprvé setkal s internetem a byl jsem úplně nadšený. Konečně jsem mohl začít svobodně pracovat. Překládal jsem z angličtiny, psal povídky, které byly přeloženy do několika jazyků, a dokonce navrženy na zajímavé ceny. Příští rok mi vyjde další povídková knížka. Jsem vlastně spokojený spisovatel, ovšem až na to, že arabští nakladatelé mě vydávat nechtějí,“ uzavřel Hasan Balásim vyprávění o své tvorbě. Závěrem představil svou povídku Alího taška, ale i on, stejně jako jeho kolegyně Mansúra, doporučil čtenářům, aby si jejím přečtením udělali názor na jeho práci sami. JaM

Cenzura byla, je a bude

Britská organizace a časopis Index on Censorship patří mezi nejrespektovanější bojovníky za svobodu slova. Má však dnes stále ještě co říct?

V době totalitních režimů v Evropě měl Index plné ruce práce a pod jeho hlavičkou bylo světu představeno mnoho „zakázaných“ autorů, včetně českých. Pro svobodu slova tehdy skutečně znamenal velmi mnoho. Jak se ale změnil po pádu totality, o tom přišli návštěvníkům Světa knihy říct spoluzakladatel Indexu

Michael Scammell, někdejší výkonný editor Philip Spender a současná editorka Jo Glanvilleová.

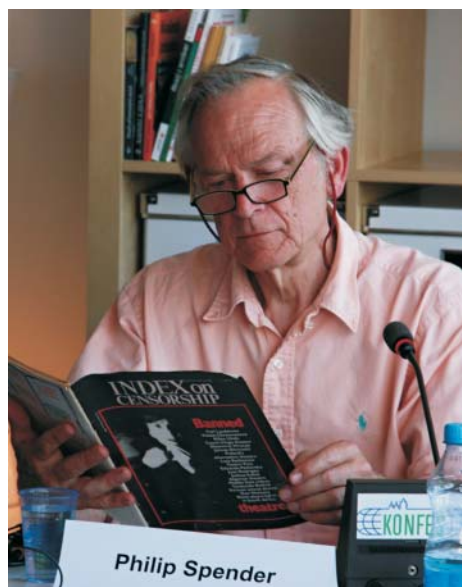
Časy se mění

„Časopis se změnil v prostoru a čase, musel se přizpůsobit současné situaci ve světě. Je aktuálnější než dřív, máme i své vlastní internetové stránky,“ říká Jo Glanvilleová při srovnávání čísel z 80. let minulého století a nejnovějších vydání. „Svět se změnil, ale Index má stále své místo,“ dodal Philip Spender a vzpomínal na začátky Indexu. „Tehdy to byla velká událost, že se takový časopis objevil. Lidé o něj měli velký zájem a přestože nebyla vyřešena distribuce, cestu ke svým čtenářům si našel. I dnes má však své místo, a to i přesto, že „zakázání“ autoři se dnes mohou prezentovat například díky internetu. Stále je třeba na cenzuru upozorňovat.“

Jiná místa, stejné problémy

„Dnes se věci jen odehrávají v jiných částech světa než dříve, problémy však jsou stejné. Hodně se diskutuje o Středním východě, Thajsku, Barmě nebo Indonésii. To všechno jsou žhavá témata, kterými je třeba se zabývat,“ dodává Michael Scammell. I podle něj je stále o čem hovořit, psát a na co upozorňovat. „Index je jakýmsi vykladačem kultury. Pomáhá zasadit věci do určitých kontextů a pochopit

lidem souvislosti. Na to běžný tisk nemá prostor, ale my ano,“ vysvětluje Phillip, který funkci Indexu shrnul výstižnými slovy: „Vždy nám šlo o boj proti zákazům a omezení svobody. Tento boj hned tak neskončí. Myslím, že tu bude vždycky. Touha po svobodě projevu je stejně silná, jako byla v minulosti, a stejně silná je i touha ji potlačit. Stále tedy máme důvody tu být a v naší práci pokračovat.“ JaM

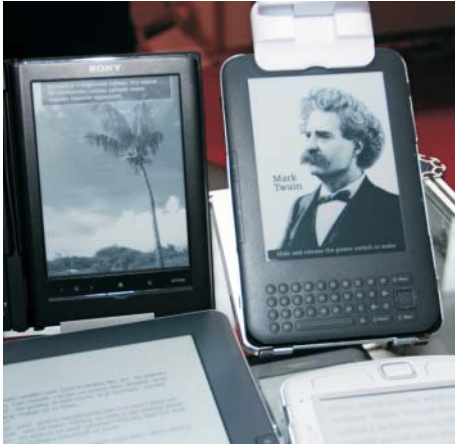

Philip Spender

Jo Glanvilleová

Roztrhají e-knihy knihy klasické?

Otázka budoucnosti e-knih a knih klasických papírových, jejich rozvoj a na druhé straně ústup či zánik je v poslední době otázkou stále diskutovanější. Otázkou, na kterou, na pravdě řečeno, najde odpověď až čas. Právě tato otázka se stala v sobotu odpoledne hlavním tématem panelové diskuze **Roztrhají e-knihy knihy klasické?**

Ke společnému stolu zasedli v rámci debaty nakladatelé Vladimír Pistorius (Olšanská & Pistorius), Milan Gelnar (Argo), Jiří Vlček (BEN), Andreas Kaulfuss (Euromedia) a Josef Žák (Kosmas). Moderátorem besedy byl Richard Klíčnick. Základní téma přineslo v rámci diskuze pochopitelně řadu dalších souvisejících témat, od jednotlivých druhů čteček a vlivu jejich výrobců, přes pirátství, zabezpečení e-knih, převedení tištěných knih do elektronické podoby, až po srovnání cen obou druhů knih. Tady kalkulaci podrobně rozebral Vladimír Pistorius, přičemž dle jeho výpočtu jsou náklady na e-knihu nižší cca o pětadvacet procent, tedy o částku odpovídající ceně tisku.

Debata pochopitelně reflektovala především situaci na tuzemském knižním trhu, kde je nástup e-knih teprve v počátcích. Jedná se o situaci zcela odlišnou například od knižního trhu ve Spojených státech, kde v loňském roce prodej e-knih převýšil prodej knih papírových. Ovšem i přesto není zatím možné jednoznačně odpovědět na otázku, zda roztrhají e-knihy knihy klasické a neodpověděla na ni ani sobotní panelová debata.

IK

SETKÁNÍ SE SOUČASNOU SLOVENSKOU LITERATUROU

V sobotu dopoledne se českým čtenářům představili dva přední současní slovenští spisovatelé Pavel Vilikovský a Marius Kopcsany, laureáti slovenských literárních cen za rok 2010.

Pavel Vilikovský literárně debutoval v roce 1965 a po roce 1968 se na dlouho dobu odmlčel. Krom vlastní tvorby se věnuje překladatelské činnosti. V roce 2009 vydal román *Vlastní životopis zla*, ze kterého přečetl na sobotním setkání ukázkou z první části knihy, nazvané *Krátká extrémní osamělost Josefa K.* Za tuto knihu získal Cenu Klubu nezávislých spisovatelů a též Prémii Literárního fondu za původní literární tvorbu. V loňském roce vydal román *Pes na cestě*.

Druhý z autorů Marius Kopcsany (1968) literárně debutoval v roce 1998. Na letošní Svět knihy s sebou přivezl dvě své poslední prózy *Mystifikátor* a *Medvědí skála*. Za oba romány byl nominován do finále prestižní slovenské ceny Anasoft litera.

Ač jsou autoři každý z jiné generace, oba spojuje neúprosná kritika bývalého režimu, hledání lidské identity v současném světě, humor a ironie, což bylo patrné i v ukázkách, které v Literární síle v sobotu oba autoři přečetli.

IK

Pavel Vilikovský

Marius Kopcsany

Ceny Akademie sci-fi, fantasy a hororu za rok 2010

V sobotu 14. května odpoledne byly vyhlášeny a uděleny ceny Akademie sci-fi, fantasy a hororu. Šlo již o šestnáctý ročník udílení těchto cen a soutěžilo se mezi díly vydanými v kalendářním roce 2010.

Loni vyšlo v uvedených žánrech úctyhodných 630 knižních titulů, což znamená, že každá osmá až devátá u nás vydaná kniha spadá do některého z těchto žánrů. Kdyby tato produkce knih byla dílem jediného nakladatelství, umístilo by se takové nakladatelství na 45. místě světového žebříčku co do vydaných titulů. Co se týká proveniencí titulů, je to zhruba půl na půl mezi překlady zahraničními a původními českými díly.

Na úvod byla předána cena za dlouholetou práci pro žánr sci-fi. Do síně slávy vstoupil Vlado Riša, který zastával více jak osmnáct let šéfredaktorský post v redakci Ikárie a nyní už rok působí na stejném postu v novém časopisu.

Hlavní ceny byly uděleny následujícím laureátům:

- Kniha roku: **Paolo Bacigalupi: Čerpadlo 6** (Albatros Media – Plus)
 - Nejlepší sci-fi: **Paolo Bacigalupi: Čerpadlo 6** (Albatros Media – Plus)
 - Nejlepší fantasy a horor: **Robert Holdstock: Avilion** (Polaris)
 - Nejlepší původní česká a slovenská kniha: **Jan Poláček: Spěšný vlak Ch.24.12** (Argo)
- Ostatní ceny si pak odnesli:
- Nejlepší povídková sbírka: **Paolo Bacigalupi: Čerpadlo 6** (Albatros Media – Plus)

- Nejlepší (domácí) výtvarník: **Michal Ivan**
- Nejlepší časopis a médium: **Pevnost**
- Nejlepší překladatel: **Richard Podaný**
- Počin roku / zvláštní cena: **Vlado Riša a redakce XB 1** – cena za zachování časopisu o sci-fi
- Nejlepší teoretický text: **Ivan Adamovič – Tomáš Pospiszyl (eds.): Planeta Eden – Svět zitrka v socialistickém Československu 1948–1978** (Arbor vitae societatis)
- Nejlepší nakladatelství: **Laser-books**
- Nejlepší antologie: **Ivan Adamovič (ed.): Vládcové vesmíru** (Albatros Media – Plus)
- Nejlepší editor – redaktor: **Martin Šust**
- Nejlepší povídky: **Vilma Kadlecková: Lunapark Luna** (Hvězdy české sci-fi)

Raš

Další významný bohemista oceněn Premia Bohemica putuje do Polska

Stalo se už tradicí, že na knižním veletrhu Svět knihy uděluje Obec spisovatelů společně s Nadací Český literární fond cenu Premia Bohemica některému ze zahraničních bohemistů, který se celoživotně zasloužil o popularizaci a šíření české literatury ve svém domácím prostředí. Laureátem této ceny se v roce 2011 stal polský básník, prozaik a překladatel **Andrzej Czcibor-Piotrowski**. Tohoto ocenění se mu dostalo v roce, kdy slaví své 80. narozeniny, cenu za něj na veletrhu převzala paní Krystyna Krauze, zástupkyně ředitele Polského institutu Praha.

Andrzej Czcibor-Piotrowski uvedl do polské literatury Bohumila Hrabala, když v roce 1964 (tedy už pouhý rok po Hrabalově knižním debutu v Československu) přeložil jednu jeho povídku pro antologii české prózy „Více než láska“. Bohumil Hrabal se pak stal důležitým pramenem Piotrowského překladatelské činnosti, která se orientovala nejen na českou, ale i slovenskou a anglickou literaturu. V šedesátých letech minulého století přeložil další Hrabalova díla: Taneční hodiny pro starší a pokročilé, Automat Svět a Ostře sledované vlaky. V osmdesátých letech potom přidal překlady Postřižin a Harlekýnových milionů. Nejde ovšem jen o množství titulů, ale hlavně o citlivý přístup. Andrzej Czcibor-Piotrowski se jako první pokusil převést Hrabalovu stylizaci hovorovosti do polštiny a najít přitom rozumnou míru potlačení příliš expresivních prvků, které by mohly v polském kontextu vyvolávat negativní konotace. V tomto ohledu vytvořil vlastně klíč

k dalším překladům Hrabala do polštiny v podání mladší generace překladatelů.

Za zmínku stojí i původní tvorba Andrzeje Czcibora-Piotrowského, která obnáší čtyři významná díla. V románu „Rzeczy nienasycone“ (1999) stejně jako Hrabal nostalgicky evokuje ztracené kulturní promísení střeoevropského prostoru, a to za pomoci rytmizovaného proudu vyprávění. Styl a poetika této Piotrowského prózy tak vnáší do polské literatury poetiku v mnoha rysech velice blízkou právě Hrabalovi. Tento román byl v roce 2000 nominován na polskou národní literární cenu Niké.

Andrzej Czcibor-Piotrowski se věnoval též překladům české poezie. Přeložil například sbírku Býti básníkem od Jaroslava Seiferta. Jeho nejnovějším překladatelským počinem je pak román Cikáni od Karla Hynka Máchy.

Popřejme tedy tomuto významnému polskému bohemistovi mnoho sil do další tvorby a poděkujeme za vše, co pro českou literaturu udělal.

Letošního čestného hosta Království Saúdské Arábie příští rok vystřídá Rumunsko.

Wikipedia se rozrůstá

Chcete se podílet na vzdělanosti světa? Pak přispějte do české verze internetové encyklopedie Wikipedia. A pokud se navíc zapojíte do autorské soutěže, můžete se těšit na zajímavé ceny.

„Posláním Cen za rozvoj české Wikipedie je podnítit tvorbu článků a zvýšit příliv nových autorů. Snažíme se, aby česká Wikipedia byla stále lepší,“ řekl v úvodu slavnostního vyhlášení vítězů zástupce občanského sdružení Wikimedia. Soutěž probíhala ve třech kategoriích a přihlášeno bylo 300 článků. Vítězové si odnesli věcné ceny od sponzorů soutěže.

1) V kategorii **Historie kultury a vzdělávání** vítězili uživatel s přezdívkou Atilla, který zpracoval encyklopedické heslo Germánská mytologie.

2) V kategorii **Příroda, věda a technika** získal první cenu autor pod přezdívkou Egg s tématem Josephsonův jev.

3) V kategorii **Politika, ekonomika a společenské vědy** byla nejlepší práce Sedm základních nástrojů zvyšování kvality od autora Deemusila.

Zvláštní cenu pro nováčka, tedy pro autora, který do Wikipedie teprve začíná přispívat, si odnesl uživatel pod přezdívkou Urandom9 se zpracovaným encyklopedickým heslem Láska. „Bylo to docela těžké, protože bylo třeba pojem vysvětlit encyklopedicky a vnímání lásky je přece jen hodně subjektivní. Objektivně zpracovat to téměř nejde, přesto jsem se o to pokusil,“ přiznal nejlepší nováček.

Další kolo Cen za rozvoj Wikipedie již startuje, příště můžete být vítězem třeba vy. JaM

18. mezinárodní knižní veletrh
a literární festival

Svět knihy Praha 2012

17.–20. května

čestný host **Rumunsko**

Témata

Četbou ke vzdělání | Komiks

SVETKNIHY.CZ

